

Franz Bergerwald
FB

T O M B E R G E N D A L

FÖDD 5/9 1850 - DÖD 13/1 1937

Vid en bergsmans bår kvad en gång vår gillesbard:

»Du var en stam som stod, hur stormar skredo,
orubbligt, rotad djupt, en kärnsund fur,
ett tryggt och ärligt stöd, som städs var redo
att bjuda hjälp och skydd, en bergfast mur.
Det var som om de aldrig kunde brista,
Din sega kraft, Ditt ljusa arbetsmod.
En man, och dock en yngling i det sista
en sångens vän, en spelman glad och god.»

Det synes mig att jag med fog kan citera dessa ord då jag nu går att rista vår gamle och avhållne vän EDVIN GEORG TOMAS BERGENDALS runa på Sancte Örjens Gilles högtidsdag. Ty en bergsman var han, med nära 50-årig aktiv verksamhet inom det svenska bergsbruket. Vem bär väl vid 87 års ålder, likt en kärnsund fur, sitt huvud så högt som han bar det? Och på hans ynglingasinne funno väl vi, hans vänner i Sancte Örjen, ofta talande bevis. Knappt en månad före sin bortgång deltog han med oss under ungdomligt skämt och glam i vårt julgille på Skansens Högloft. Mer än de flesta av oss njöt och gladdes han åt sången och musiken vid våra gillessamkväm, ty en glad och god spelman var han ock.

Född i Stockholm den 5. september 1850 kom Tom Bergendal redan som 16-årig ut i det praktiska livet som bruksbokhållare vid Sörfors bruk i Medelpad och här grundlades hans intresse för och kunskaper i svenskt bergsbruk. De teoretiska kunskaperna inom detta område förskaffade han sig sedermera genom studier vid Teknologiska Institutet och Bergshögskolan under åren 1873 till 1877, varefter han tillträdde en befattning som ingenjör vid Boxholms bruk. År 1882 anställdes han vid Söderfors Bruk där han under 17

(I I I)

Dödsruna. No. 59.

år verkade i egenskap av bruksförvaltare, överingeniör och disponentassistent. 1900 blev han disponent och verkställande direktör i Larsbo-Norns A.B. där han stannade till 1908 varefter han övertog befattningen som disponent vid Avesta Järnverks A.B. Då han 1910 lämnade denna plats flyttade han till Stockholm där han ägnat sitt arbete åt Svenska Diamantbergborrnings A.B., dels som verkst. direktör under åren 1912—1913, dels som revisor under många år. Under åren 1914 till 1918 tjänstgjorde han som ekonomichef i Svenska Teknologföreningen. Ända in i det sista arbetade han med energi och intresse som siffer-revisor i ett flertal industriföretag samt i Svenska Teknologföreningen.

Ett uppdrag, där hans representativa egenskaper kom till sin rätt i utomordentligt hög grad, var befattningen som kommissarie vid världsutställningen i Chicago 1893.

Så ter sig i korta drag konturerna av ingenjören och disponenten Tom Bergendals livsgärning. Men bilden av bergsmannen Bergendal är därmed icke färdigtecknad. Man måste se honom som den strängt hållne och kanske efter reglerna i Muhrs brukskatekes uppfostrade unge eleven på Sörfors gammalmodiga bruk eller som den sorgfrie, sjungande bergskole-eleven, som med sitt ståtliga utseende och chevalereska sätt förstod att erövra mångt flickhjärta och slå mången rival ur brädet. Man måste tänka sig honom som den verksamme bruksförvaltaren på Söderfors, vilken efter eget behag fördelade sin arbetstid mellan den höga kontorspulpeten, den dånande hammarsmedjan eller den höstprunkande skogen, där drevet klingade och jakthornen ljödo. Men man skall också erinra sig honom som den mäktige »brukspatronen» på Vikmanshyttan, som med fyrspann hämtade sina gäster vid stationen och förde dem till det gästfria hemmet på bruksherrgården där dansen tråddes till arla morgonstund med värden själv som den flitigaste dansören. Man skulle se och höra honom då han i gamla bergsmannavänners lag berättade sina minnen från svunna tider, minnen från kolmilor och masugnskransar, från smältsmedjor och valsverk.

Det mest utmärkande draget hos Tom Bergendal under senare år var det suveräna sätt på vilket han bar sin ålder. Vid gillesstämorna i Sancte Örjen eller vid »koribborna» i Kung Orres Jaktklubb var han gärna den siste som bröt upp, men han var också den förste på benen då en ny jakttag grydde. Den tappreste var han ock vid faten då den tidiga jaktfrukosten aväts. Den 26 september förra året

såg jag honom för sista gången på jaktstigen, med frejdigt mod pulsende fram i skogen där drivorna redan lågo ganska djupa efter höstens första snöfall.

Jag kan ej neka mig nöjet att komplettera denna bild av vår bortgångne vän med en liten episod från ett sammanträde i en aktieägareförening där Tom satt som ordförande. Efter några års utdelning i bolaget i fråga började en del aktieägare bliva otåliga och en äldre herre beklagade sig över att han kanske ej skulle få uppleva den dag då hans aktier åter skulle giva utdelning. Tom lät monokeln falla ur ögonvrån, betraktade med en medlidsam blick den gamle mannen och frågade: »Hur gammal är herrn?» »75 år blev svaret.» »Inte mera», sa Tom »jag är över 80 år och tänker allt leva till den dag då jag åter får utdelning på nytt.» Och han gjorde det också.

Tom Bergendal tillhörde vårt gille sedan 1924 och har med aldrig svikande intresse deltagit i vårt arbete. En verklig prydnad var han för gillet såväl då han intog sin plats vid rådsbordet som då han gick i spetsen för den högtidliga processionen i Storkyrkan på Sturens minnesdag. Jag tror också att man utan överdrift kan säga att ingen annanstans, utom i familjekretsen, fann han mera glädje och förströelse än bland vännerna i Sancte Örjens Gille. Sällsynt rikt och lyckligt var hans äktenskap med Hilma Maria Strömbom, med vilken han år 1934 kunde fira sitt guldbryllup. Vid hennes sida stå sörjande sonen Arvid, assurancesdirektör i Göteborg, samt döttrarne Märta, gift Humfrey i London och Elsa, gymnastikdirektör i Stockholm.

Och jag slutar denna runa med gillesbardens ord:

»Nu susar ljuvligt vårens västanväder,
all rymden fylls av sång och hög musik –
nu har Du samlats själv till Dina fäder,
fullbordad är Din gärning. lång och rik.
Sjung, då ur gruva, stig, du rök ur mila –
en bergsman sover här med silverhår.
Nu har han storhålg själv, får äntligt vila
från rastlös levnads mödor, mätt av år.»

Sancte Örjens Gilles högtidsdag den 23. april 1937.

Sigurd Nauckhoff.